

บ้านโรงหวด ที่ไม่เหลือหวด

คนเรามองเห็นอะไรได้บ้างจากเครื่องปั้นดินเผาชิ้นหนึ่งที่วางอยู่ตรงหน้า

รูปทรง พื้นผิว ขนาด หรือประโยชน์ใช้สอย

คนอื่นจะมองอย่างไรไม่อาจทราบได้

แต่สำหรับ บุญมี พุ่มพวง เขาสามารถสัมผัสรับรู้ไปถึงอุปนิสัยใจคอ และชีวิตของคนทำ

“เครื่องปั้นดินเผาไม่ว่าอะไรก็แล้ว แต่ สิ่งที่บ้าน งานที่ทำ มันจะสะท้อน ความเป็นคนคนนั้นออกมา มันจะบอกหมดว่าใครเป็นคนยังไง จิตใจเป็นแบบไหน มีความคิดอะไร

“อย่างเช่นเราจับดูแล้วเนื้อไม้จะเยียด ไม่สวดย มันก็จะฟ้องเลยว่าคนนี้ทำงานขยัน ไม่ประณีต นวดดินไม่เนียน หรือดูภายนอกสวยแต่จับแล้วสาก หยิบมือ ก็แสดงว่าใช้ทรายเยอะ คนผสมดินไม่รอบคอบ ไม่เอาใจใส่ มันจะบอกหมดว่าเขาทำงานยังไง มีความรักในงานมากแค่ไหน”

สิ่งที่ชายชราวัย 68 ปี มองเห็น ไม่ได้เกิดขึ้นมาหรือคิดฝันไปเอง หากแต่เป็นภูมิรู้ที่ได้มาจากการคลุกคลีเติบโตมากับหม้อ กระจ่างสีแดง ปั้นด้วยมือ เผาด้วยฟืน เหล่านี้ตั้งแต่วัยเยาว์

ตลอดช่วงชีวิตที่ผ่านมา เขาผ่านงานเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผามาแล้วแทบทุกหน้าที่ ได้เฝ้าตั้งแต่เป็นคนขุดดิน

คนส่งดิน ขึ้นมาเป็นคนผสม คนนวดดิน คนกั้นแป้น ช่างปั้น ไปจนกระทั่งถึงเผา

บุญมีเป็นเจ้าแกเครื่องปั้นดินเผาเมื่ออายุ 30 ปี เขาเป็นคนสระบุรี แต่ไปเติบโตที่เกาะเกร็ด เมืองนนท์ ชุมชนคนมอญที่มีฝีมือสูงส่งในการปั้นเครื่องปั้นดินเผาชั้นสูง ทว่าหลังจากแต่งงานกับอ่อน พุ่มพวง สารุ่นราวคราวเดียวกัน เขาก็เลือกที่จะย้ายไปลงหลักปักฐานที่หมู่บ้านโรงหวด บ้านเกิดของภรรยา

โรงหวด เป็นหมู่บ้านเล็กๆ ตั้งอยู่ในตำบลลิ่วราย อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงด้านการผลิตภาชนะดินเผามานาน เช่นเดียวกับที่เกาะเกร็ด โดยเฉพาะ ‘หวด’ อุปกรณ์สำหรับนั่งข้าวเหนียวในสมัยโบราณนั้น ที่นี้ผลิตมากเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศไทย

คงเพราะความเป็นมาดังกล่าว นั่นเอง ทำให้หมู่บ้านแห่งนี้ถูกเรียกขานว่า ‘หมู่บ้านโรงหวด’ แม้จะแทบไม่หลง

เหลือหวดในเตาเผาให้เห็นแล้วในปัจจุบัน

‘หวด’ มีหน้าตาเป็นอย่างไร?

ผู้คนสมัยนี้ที่ใช้กันแต่หม้อหุงข้าวไฟฟ้า คงไม่มีโอกาสได้เห็นและรู้จัก รูปทรงของมันคล้ายกับหม้อดินโบราณทั่วไป เพียงแต่ต่างกันตรงที่ก้นหวดจะมีรูเหมือนกับกระถางต้นไม้ เพื่อเอาไว้ให้ความร้อนพุ่งผ่านขึ้นมา

นอกจากหวดแล้ว บ้านโรงหวดยังโด่งดังในฐานะแหล่งผลิตกระถางดินเผา ปลุกต้นไม้ ในยุคหนึ่ง มันเคยเป็นที่ต้องการมากเสียจนผู้ผลิตแทบไม่มีเวลาส่งออกไปขาย คนซื้อจะถือเงินมารออยู่หน้าเตา และจากคำบอกเล่าของบุญมี หากจะบอกว่านี่คือยุคทองของโรงหวดก็คงไม่ใช่เรื่องที่เกินจริงแต่อย่างใด

“เราเปลี่ยนจากหวดมาปั้นกระถางขายเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว ตอนนั้นหวดเริ่มขายไม่ได้ คนซื้อไม่ค่อยมี ก็เลยเปลี่ยนมาปั้นกระถางแทน ปรากฏว่าขายดิบขายดี กระถางนี้มุมสุดๆ ขนาด

>> บุญมี พุ่มพวง

๘๘ เราถือว่าเราเอาพระแม่ธรณีมาเผา
เอาดินมาหากิน เพราะฉะนั้นเรา
จะหลงลืมดิน ลืมรากเหง้า
ลืมกำพืดของตัวเองไม่ได้
ผู้ใดที่หลงลืมความเป็นมาของตัวเอง
จำสิ่งที่เลี้ยงตัวเอง
ทำให้ตัวเองมีอยู่มีกินไม่ได้
ชีวิตจะได้รับความนิบหนาย ๘๙

ว่าสมัยนั้นบ้านเรามาได้แต่ทางเรืออย่าง
เดียว คนเขายังนั่งเรือกันมา เอาเงินมา
ให้ถึงที่ มาขอจองไว้ก่อน บางคนก็ถึง
ขนาดมาขึ้นหน้าเตารอเอาออกมาใหม่
เลยก็มี ง่าย ๆ ว่าห้าหมื่นกว่าลูกเราขาย
หมดภายในวันเดียว

“เงินช่วงนั้นมันหมุนคล่องมาก
ถ้าสมมติว่าวันนี้ใช้จ่ายลงทุนหมด
เดียวพรุ่งนี้ก็หาได้ใหม่ เชื่อไหมว่าขนาด
เฉพาะคนชุด คนส่งดินอย่างเดียว ยังได้
เงินตกเดือนตั้งหมื่นห้า แล้วในยุคนั้น คิด
ดูว่ารายกันขนาดไหน ข้าวปลา อาหาร
บุหรี เอ็มร้อย กระทั่งแดง แฉ่แก่จัดการ
ให้หมด

“คิดดูแล้วกันว่ามันเฟื่องฟูขนาด
ไหน”

ชายชราวัยย้อนรำลึกถึงภาพความ
ทรงจำเมื่อหลายสิบปีก่อน คืนวันที่ผ่าน

มาไม่ต่างอะไรกับลมแม่น้ำนครชัยศรีที่
พัดโบกเข้ามาในชีวิต และกำลังแผ่หาย
ไปทุกขณะ

เมื่อครั้งอดีตชาวบ้านโรงหวด
ทุกคนล้วนมีวิถีชีวิตผูกติดกับเครื่องปั้น
โดยเฉพาะหวดกับกระถาง ไม่ทางใดก็
ทางหนึ่ง เนื่องจากมันเป็นมรดกที่
ตกทอดจากบรรพบุรุษมานานเป็นร้อยๆ
ปี ผู้คนที่นี่ในหลายยุคหลายสมัยที่ผ่าน
มาต่างดำรงตน เลี้ยงชีพ กระทั่งส่งลูก
หลานเรียนจบปริญญา จากการค้าขาย
ดินที่ปั้นแล้วเผาพวกนี้

มีเพียงปากท้องและเงินทอง แต่
ในอีกด้านหนึ่ง หมอใหม่จากเตาที่ทำขึ้น
ด้วยน้ำมือและหัวใจเหล่านี้ ยังก่อเกิด
บรรยากาศที่ดีในการทำงาน รวมทั้ง
วัฒนธรรมอันงดงามของชุมชนอีกด้วย
เรื่องตรงนี้คงไม่มีใครบอกเล่าได้ดี

ไปกว่า **สิริลักษณ์ อินเสื่อ** หญิงวัย 48 ปี
อดีตช่างปั้นกระถางชั้นเซียนประจำ
หมู่บ้าน

“จำได้ว่าเมื่อก่อนตอนที่กระถาง
ขายดิบขายดีนี้ เราจะตื่นมาปั้นกระถาง
ตั้งแต่ตอนตีห้า กว่าจะปั้นเสร็จหมดก็
สองทุ่ม เรียกว่าปั้นกันจนมือหนัก มัน
เหนื่อยมาก แต่ก็สนุก มันสนุกตรงที่
ทุกบ้านแต่ละเจ้ามันจะปั้นแข่งกันว่าของ
ใครจะเร็วกว่า หรือได้จำนวนมากกว่า
บางทีพอรู้ว่าจะช่างปั้นเจ้าอื่นเขาปั้นได้มาก
กว่า ข้าวปลานี้เอาไว้กินหลังเลย ขอบัน
แข่งหน้าให้ได้ก่อนถึงค่อยกิน บางทีปั้น
ไปด้วยก็ลืมนิดไปด้วยว่ามันทันเขาหรือยัง
คือมันเป็นการแข่งขันทำงาน ไม่ได้แข่ง
กันชิงดีชิงเด่น มันก็เลยสนุก” สิริลักษณ์
กลัวเสียงหัวเราะขึ้นมาชั่วคราว ก่อนเปิด
ปากว่าต่อ

“อีกอย่างสมัยนั้นเรค้าขายแบบช่วยเหลือ ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน เช่น ถ้าวันไหนงานเราเสร็จ เราก็ก็นไปบ้านช่วยบ้านอื่นเขาได้ ถ้าแก่เราเห็นเขาก็ไม่ว่าอะไร ถือว่าเป็นน้ำใจ หรืออย่างเวลาลูกค้ามาเอาของแล้วเจ้าไหนเกิดของขาด บ้านไม่ทัน ก็ไปเอาของที่เจ้าอื่นก่อนได้เลย เอาไปก็พันใบก็ว่าไป พอของเสร็จก็มาใช้คืนเขาวนหลัง

“ทุกวันนี้เราไม่ค่อยเห็นการค้าขายแบบนี้เท่าไรแล้วนะ ส่วนใหญ่จะหนักไปทางตัวใครตัวมันมากกว่า ไม่มีการช่วยเหลือ”

มิตรภาพ ก็คือความงามอย่างหนึ่ง และนับวันจะหาได้ยากยิ่ง แต่สำหรับชาวหมู่บ้านโรงหวด สิ่งเหล่านี้แทบไม่จำเป็นต้องค้นหา เนื่องจากมันหลอมรวมจนเป็นเนื้อเดียวกับรูปแบบของชีวิต ไม่เชื่อก็ต้องเชื่อว่าแม้ที่อยู่อาศัยก็ยังส่งสะท้อนสิ่งเหล่านี้ออกมา

ในขณะที่บ้านใหญ่ หลังละหลายสิบล้านในเมืองกรุง ยังต้องจ้างยามเฝ้าหรือติดตั้งสัญญาณกันขโมย แต่ที่หมู่บ้านโรงหวดแห่งนี้กลับไม่มีความจำเป็นต้องล้อมรั้ว หรือแม้กระทั่งปิดบ้านเมื่อยามออกไปธุระข้างนอก

นี่คือวิถีที่แตกยอดมาจากเครื่องปั้นดินเผาอย่างหวดและกระถางต้นไม้

“ถ้าลองสังเกตดูดีๆ จะพบว่าที่นี่ไม่มีบ้านหลังไหนเลยที่มีรั้ว” บุญมีว่า

“เพราะเมื่อก่อนตอนทำหวดทำกระถางจะต้องมีคนอื่นเข้าออกในบ้านตลอด คนมาส่งดินมั่ง มาช่วยงานมั่ง มาเอากระถางมั่ง มันเข้าออกอย่างนี้กันทุกบ้าน อย่างบ้านผมนี้มีทุกคนปั่นคนส่ง คนนวด แล้วก็ถูกจ้างคนอื่นๆ เข้าออกอีกเป็นสิบ ถ้ามานั่งล้อมรั้วเป็นส่วนตัวเป็นบริเวณ เขาก็เข้ามาหาเราลำบาก

“ถึงตอนนี้คนที่นี่จะไม่ได้ปั่นหวดปั่นกระถางขายเหมือนเมื่อก่อนแล้ว แต่ก็ไม่มีการทำรั้วบ้านอยู่ดี เพราะที่โรงหวดไม่เคยมีโจรหรือเรื่องลักเล็กขโมยน้อยอย่างผมบางทีไปธุระข้างนอกเป็นชั่วโมงๆ ไม่เคยปิดบ้าน กลับมาอีกที่ข้าวของเครื่องใช้ก็ยังอยู่ครบเหมือนเดิม ไม่เคย

หายลักขโมย เราไว้ใจกันได้ ไม่จำเป็นต้องมียามมีตำรวจ”

ท่ามกลางยุคสมัยที่เปลี่ยนไป การจะไว้เนื้อเชื่อใจใครสักคนไม่ได้เกิดขึ้นง่ายดายนัก แต่กับชุมชนโรงหวด ความไว้วางใจกลับกลายเป็นสิ่งที่สามารถมอบให้กันได้ทั้งหมู่บ้านโดยไม่ต้องมีความเคลือบแคลงสงสัย

มันอาจฟังดูยากจนเตี้ยโตเป็นวิถีปฏิบัติ วัฒนธรรมชุมชน กรรมพันธุ์ทางนิสัย โลโก้ประจำสังคมโรงหวด หรืออะไรก็แล้วแต่ แต่รับรองได้ว่านั่นไม่ใช่เพียงสิ่งเดียวที่เป็นสัญลักษณ์ความดีของคนที่นี่ มันยังมีสำนึก ความเชื่อ และแง่มุมของชีวิตบางอย่างที่ชาวบ้านถอดรหัสได้จากพื้นดิน

“เราถือว่าเราเอาพระแม่ธรณีมา

เผา เอาดินมาหากิน เพราะฉะนั้นเราจะหลงลืมดิน ลืมรากเหง้า ลืมกำเนิดของตัวเองไม่ได้ ผู้ใดที่หลงลืมความเป็นมาของตัวเองจำสิ่งที่เลี้ยงตัวเองทำให้ตัวเองมีอยู่มีกินไม่ได้ชีวิตจะได้รับความอับอาย

“คนที่นี่จะสอนลูกสอนหลานต่อกันไปเลยว่า จะร่ำรวย จะเรียนสูงยังไง ห้ามลืมกำเนิด ลืมนิเวศของตัวเองเด็ดขาด และที่สำคัญต้องติดดิน ง่ายๆ เป็นเหมือนกับผ้าชีวหัวทอง จะมั่งจะมีแค่ไหน แต่ก็ต้องอยู่กับพื้นอยู่กับดินให้ได้

“นี่คือสิ่งที่เราได้จากดิน จากหวดจากกระถาง เขาสอนเรา แม้ว่าวันนี้เราจะได้ไม่ได้ปั่นเขาเหมือนเมื่อก่อนก็ตาม” ชายชราลงท้ายด้วยน้ำเสียงเหงาเศร้า รวมทั้งถอนหายใจอย่างหดหู่

ความเปลี่ยนแปลง คือความจริง

แท้ของชีวิต และชาวโรงหวดเองก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงพ้น ลมแม่น้ำนครชัยศรีพัดพามาพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงกว่า 10 ปีมาแล้ว

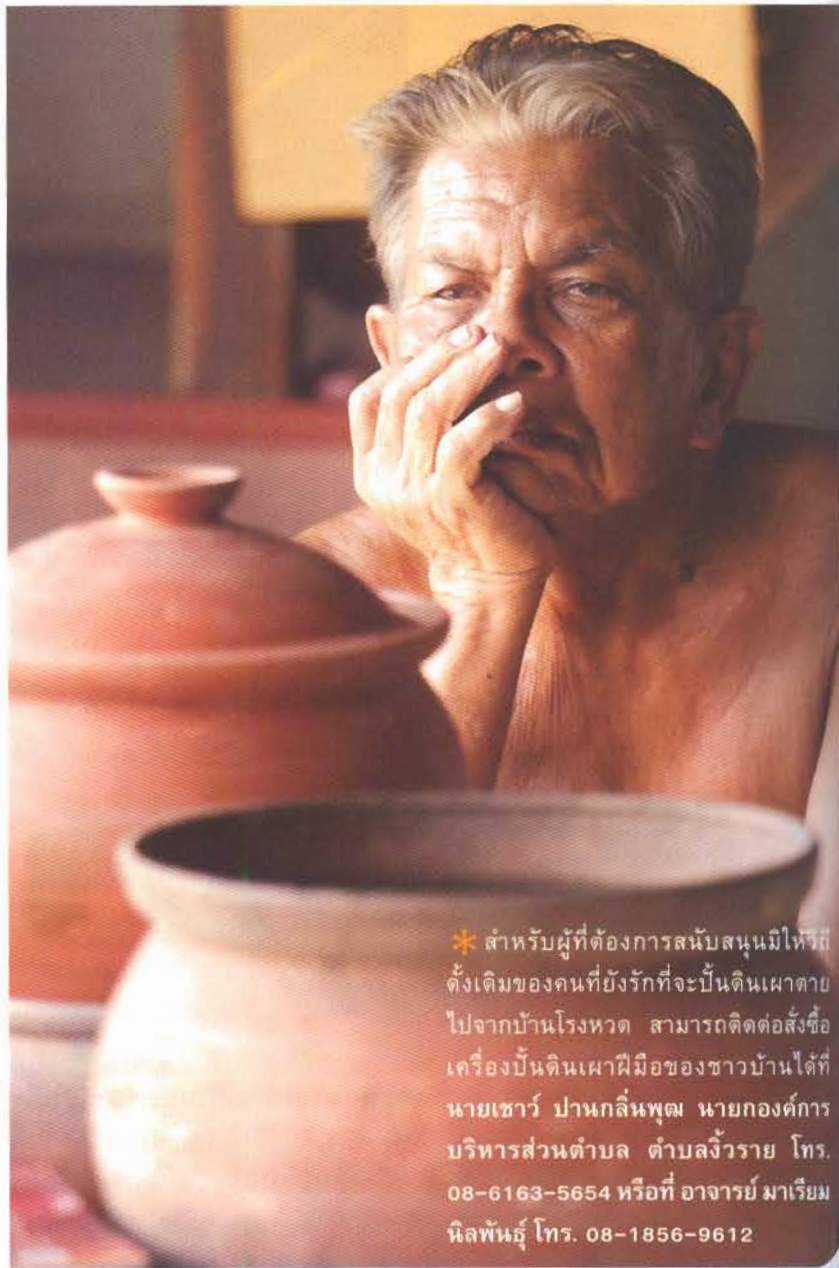
ทุกวันนี้แทบไม่มีใครในหมู่บ้านประกอบอาชีพปั้นหวด ปั้นกระถางขายอีกต่อไป หากจะมีบ้างก็เป็นชนิดแบบใช้เครื่องปั๊ม ซึ่งแม้จะผลิตได้เร็วและมีผิวเนื้อเรียบเนียนกว่า แต่ก็ถือว่าขาดเสน่ห์และมีมือ นอกจากนี้ก็เป็นกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาของหมู่บ้านที่นานๆ ครั้งจะรวมตัวกันลั้กที่ ในกรณีที่โชคมีลูกค้ามาสั่งของชำร่วยเล็กๆ น้อยๆ ที่ทำจากดินเผา โดยรวมแล้วถือว่าวิถีและความรุ่งเรืองในวันเก่าๆ ได้เลือนหายไปจากที่แห่งนี้จนเกือบหมดสิ้น

เหตุผลที่ทำให้เครื่องปั้นดินเผาไม่อาจอยู่กับคนที่นี้ได้เหมือนเดิม ก็เป็นเพราะการเข้ามาตีตลาดของ ‘กระถางพลาสติก’

“สักประมาณ 10 ปีที่แล้วช่วงฟองสบู่แตก คนเริ่มไม่สนใจเครื่องปั้นดินเผายิ่งพอกระถางพลาสติกเข้ามา คนก็หันไปให้ความสนใจกระถางพลาสติกกันหมดเพราะมันถูกกว่า เบากว่า เวลาขนย้ายก็ง่ายกว่า เราก็เลยเจ๊ง เตาเผาที่เคยมีเกือบ 20 เตา ก็ถูกทุบทิ้งเอาไปทำที่จอดรถบ้าง ลานตากผ้าบ้าง ตอนนั้นมีเหลืออยู่แค่เตาเดียวเพราะผู้ใหญ่บ้านเขายังปั๊มกระถาง แล้วก็กลุ่มเครื่องปั้นของหมู่บ้านเขายังพอมีลูกค้าอยู่ แต่นานๆ ที่ถึงจะได้เอาของเข้าเตา มันไม่เหมือนเมื่อก่อนอีกแล้ว

“ผมว่าการที่คนหันมาสนใจกระถางพลาสติกมันสะท้อนอะไรบางอย่างออกมาได้เหมือนกันนะ คนสมัยนี้ส่วนหนึ่งอาจจะรัก อาจจะอยากปลูกต้นไม้เหมือนเดิม แต่ผมว่าเขาเอาใจใส่กับมันน้อยลง เขาเอาง่ายเข้าว่า แต่ไม่ได้คิดถึงหรอกว่าต้นไม้จะโต จะดีจะงาม มันต้องอยู่กับดิน กับของที่มาภิธรรมชาติ ไม่ใช่อยู่กับพลาสติก จำได้เลยว่าอะไรที่เป็นธรรมชาติ มันดีกว่าเทคโนโลยีเสมอ”

สำหรับ บุญมี พุ่มพวง ผ่านมา

*** สำหรับผู้ที่ต้องการสนับสนุนมิให้วิถีดั้งเดิมของคนที่ยังรักที่จะปั้นดินเผาตายไปจากบ้านโรงหวด สามารถติดต่อสั่งซื้อเครื่องปั้นดินเผาฝีมือของชาวบ้านได้ที่ นายเชาว์ ปานกลิ่นพุด นายกองดการบริหารส่วนตำบล ตำบลจัวราย โทร. 08-6163-5654 หรือที่ อาจารย์ มาเรียม นิลพันธุ์ โทร. 08-1856-9612**

เนิ่นนานแล้ว แต่เขายังทำใจยอมรับกับความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่ได้ โดยเฉพาะทุกครั้งที่ได้เห็นหวด กระถาง และเครื่องปั้นดินเผานานาชนิด ตั้งเรียงรายอยู่บนชั้นไม้บริเวณลานบ้าน

หลายครั้งเขาพยายามเมินเฉยไม่ใส่ใจ รวมทั้งคิดว่ามันก็เป็นเพียงแค่วัตถุธรรมดาเหมือนกับข้าวของทั่วไปที่ไม่ได้มีความสลักสำคัญอะไรกับชีวิต

แต่ทุกครั้งที่คิดแบบนี้ ท่านบน้ำตาของชายชรา ก็เอ่อท้นทะลัก

คงมีเหตุผลเพียงข้อเดียวเท่านั้นที่ทำให้คนเราต้องมานั่งกลืนน้ำตาในยามแก่เฒ่า นั่นก็คือภาพแห่งอดีตที่ไม่อาจ

ลบเลือนไปจากหัวใจ พรั่งพรายขึ้นมาหลอกหลอน

อนาคตที่อยู่ใกล้กับความตาย ชายชรายอมรับได้อย่างไม่สะทกสะท้าน หากแต่อดีตแสนงามที่ล่วงเลยผ่านลับที่เขาทำได้เพียงมองมันถูกกระซกทิ้งทำลายลงไปต่อหน้าต่อตา

คืนวันเก่าๆ ที่รอยเอาชีวิตของเขาไว้กับหม้อดินเผาสีน้ำตาลแดง

คืนวันเก่าๆ ที่เคยเป็น ‘วิถีชีวิต’ และ ‘ลมหายใจ’ ของหมู่บ้านเล็กๆ ที่บอกทุกอย่างไว้กับชื่อหมู่บ้าน

บ้านโรงหวด ที่วันนี้ ไม่เหลือแม้หวดสักใบ... ๓